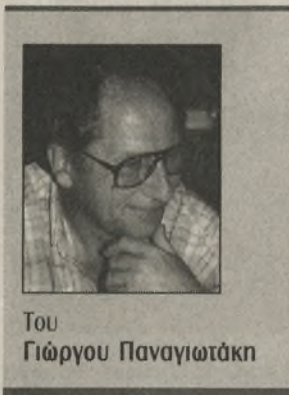

Μελετώντας τη ζωή και το έργο του Νίκου Καζαντζάκη

Του Γιώργου Παναγιωτάκη
(Β' μέρος)

Με την αφορμή των 124 χρόνων από τη γέννηση του μεγάλου συγγραφέα και στοχαστή

νο, το φόβο, την τεμπελιά, από τις φανατικότερες ψευτικές ιδέες και τέλος από τα είδωλα, όλα τα είδωλα και τα πιο σεβαστά κι αγαπημένα». Τα στοιχεία αυτά συμπήκνουν απόλυτα με τις χριστιανικές αρετές που πρέπει να κοσμούν τον άνθρωπο. Πιστεύω ότι ο Νίκος Επιτροπάκης λογοτέχνης και δημοσιογράφος δίνει από τη δική του οπτική γωνία, την πιο ακριβή θρησκευτική διάσταση του Καζαντζάκη όταν γράφει: «Ο Καζαντζάκης στα έργα του δεν αρνείται το Θεό. Απλώς δεν θέλει να εξαρτά μοιρολατρικά τα πάντα από μια ανώτερη δύναμη, περιμένοντας τη λύση, ακόμα και για τα μικροπροβλήματα της καθημερινής ζωής από ένα υπέρτατο Ον. Δεν περιμένει θαύματα ανάβοντας κεριά και σταυροκοπούμενος φαρισαϊκά. Ο θεοσεβούμενος άνθρωπος δεν σαλπίζει τα χέρια. Αγωνίζεται. Η φοβερή ουσία, λέγει στην Ασκητική, ο Θεός, η δύναμη που κλείνουμε στην ψυχή και το κορμί, δεν πρέπει να περιμένουμε ότι θα μας σώσει. Εμείς θα σώσουμε το Θεό, πολεμώντας, δημιουργώντας, μετουσιώνοντας την όλη σε πνεύμα. Και αυτή είναι η πεμπουσία του Καζαντζακικού έργου, που παρεξηγήθηκε σαν ανευλάβεια. Δεν αρνείται τη θρησκεία. Την παρουσιάζει με δικό του τρόπο, ανανεωμένη και προσαρμοσμένη στα προβλήματα του σύγχρονου ανθρώπου».

Αλλά και ο σεβασμός π' Γεώργιος Πηρουδάκης είχε πει, πως «ο Καζαντζάκης θεολογούσε υψηλά». Ο μακαριστός τέλος Οικουμενικός Πατριάρχης κληρικός Αθηνών, όταν το 1963 επισκέπτεται την Κρήτη, δηλώνει ότι είναι ένας από τους θαυμαστά του Καζαντζάκη, και όλο το έργο του κοσμεί τη βιβλιοθήκη του Πατριαρχείου της Κωνσταντινούπολης.

Πέρα όμως από οποιαδήποτε κριτική, θετική ή αρνητική, ο Καζαντζάκης αποτελεί την κορυφαία μορφή των Ελληνικών Γραμμάτων. Είναι ένα φωτεινό μετέωρο, κι ένας παγκόσμιος δημόσιος θρασυαυτός. Ένας πρόδρομος της υγιούς παγκοσμιοποίησης και ανθρώπινης συναδέλφωσης.

Μιας παγκοσμιοποίησης που κυριαρχούν οι ιδέες και όχι οι εξήντες και φονικές βόμβες που ρίχνονται ανελήκτα και κατά καιρούς σε κατ'άλλα επιλεγμένους στόχους από τους ισχυρούς της γης.

Είχε πει ο Καζαντζάκης πως τα όνειρα και τα ταξίδια είχαν τη μεγαλύτερη επίδραση στη ζωή του. Κρίνουμε σκόπιμο να κάνουμε μια επιστολή, και σ' ορισμένα άλλα χρονικά σημεία ή γεγονότα, που συμβάδαν επί-

Με τον Κίρινα Φράγερ στην Αντιόχεια

στης τη ζωή του. Το 1897-99 που ζεσπά η μεγάλη Κρητική Επανάσταση, εκείνος βρίσκεται στη Νάξο. Ο λίγος χρόνος παραμονής του σ' αυτή, αρκεί για ν' ανοίξει η μαγική πόρτα του μυαλού του και να μπει σ' ένα άλλο κόσμο καταπληκτικό. Το στενό αλώνι της Κρήτης πλαταίνει και από την ανοικτή πόρτα μπαίνουν μέσα τα σπέρματα της γαλλικής λογοτεχνίας και του δυτικού γενικότερα πολιτισμού. Αν και ο χρόνος παραμονής του στη Νάξο είναι λιγότερος από δύο χρόνια, όμως με το κομψό μυαλό που διαθέτει και την ασίγη φιλομάθεια που τον διακρίνει, κατορθώνει και μαθαίνει την ιταλική και γαλλική γλώσσα.

Το 1911 παντρεύεται τη Γαλατεία Αλεξίου. Το μυστήριο του γάμου τελείται στο νεκροταφείο ακάτου Ηρακλείου τον Άγιο Κωνσταντίνου.

Το 1912-13 προσέρχεται και κατατάσσεται εθελοντής στους Βαλκανικούς πολέμους, αν και δεν έχει υποχρέωση προς αυτούς.

Το 1917 βρίσκεται στην Πρατοβιά της Μάνης, με το Γιώργο τον μετέπειτα Αλέξη Ζορμπά, όπου μισθώνουν μεταλλείο σε έκταση 320 στρεμμάτων και προσπαθούν να οργανώσουν την εκμετάλλευσή τους.

Αν και η επιχείρηση οδηγήθηκε σε αποτυχία, κέρδισε το Ζορμπά που του 'δωσε λιονταρίσιο μυαλό για τροφή, δημιουργώντας ένα από τα αθάνατα έργα του το «Βίος και Πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά».

Το 1919 διορίζεται από την κυβέρνηση Βενιζέλου, Διευθυντής και αργότερα Γενικός Διευθυντής του νεοσύστατου Υπουργείου Περιθάλψης. Με την πυρετώδη εργασία του κατορθώνει να επαναπαύσει 150.000 πρόσφυγες από τον Καύκασο και να

τους εγκαταστήσει στη Μακεδονία και Θράκη. Ήταν τόσο εξαντλητική η κόπωση στην προσπάθειά του αυτή, που έγραφε ο ίδιος: «Είχα επιστρατεύσει όλες μου τις δυνάμεις και η ψυχή σπάλθηκε το κορμί και δεν το άφηνε να πέσει». Η πραγματοποίηση της μεγάλης αυτής εθνικής αποστολής, αποτέλεσε το προζύμι για το μυστήριο του «Ο Χριστός ξανασταυρώνεται».

1920. Μετά την ήττα του κόμματος των Φιλελευθέρων στις εκλογές της 1ης Νοεμβρίου, αποχωρεί από το Υπουργείο Περιθάλψης, και αναχωρεί για το Παρίσι.

1924. Σε μια εκδρομή στην Πεντέλη-Ραφήνα, γνωρίζεται με την Ελένη Σαρίου, που συμβιώνουν τριάντα και παραπάνω χρόνια. Παντρεύτηκαν στον Αι Γιώργο τον Καρύτσο το 1945.

1926. Εκδικάζεται η αγάπη διαζυγίου της Γαλατείας από το Πρωτοδικείο Αθηνών και κηρύσσεται διαλυμένος ο γάμος τους, στις 28 του Απριλίου.

1938. Αφού μέχρι τότε έχουν κυκλοφορήσει πολλά από τα έργα του, κυκλοφορεί στο τέλος του χρόνου σε μικρό αριθμό αντιτύπων η Οδύσσειά του, με τους 33.333 17 στίχους στίχους, που δίκαια ο εκκλησιαστικός αυτός άθλος αντοχής, ονομάστηκε «το μεγαλύτερο έπος της λευκής φυλής».

1947. Διορίζεται στην Ουνέσκο ως σύμβουλος της λογοτεχνίας, όπου παραμένει για έντεκα μήνες.

1953. Η υγεία του κλονίζεται σοβαρά. Υποφέρει από πάθηση του δεξιού του ματιού που χάνει τελικά. Διαπιστώνεται ακόμα σε παρισινό νοσοκομείο η σοβαρή λεμφική ανωμαλία που τον ταλαιπωρεί από χρόνια. Το ηθικό του όμως δεν κάμπτεται, και συνεχίζει το συγγραφικό του έργο με απαράμιλλη ένταση.

1957. Το Μάρτιο μπαίνει στην κλινική του Φράϊμπουργκ, για

Ο γερο Κρητικός στον Άγιο Μηνά, αποδίδει τον τελευταίο χαιρετισμό

την προγραμματισμένη επίσημη θεραπεία του. Τον Ιούνιο πραγματοποιεί το μοιραίο ταξίδι στην Κίνα. Το εμβόλιο που κάνει στην Καντόν για τον κίνδυνο της χολέρας και της βλογιάς αποσπασματοποιείται. Στο νοσοκομείο του Φράϊμπουργκ όπου επιστρέφει, παθαίνει ασιατική γρίπη, και ο αδυνατισμένος οργανισμός του, δεν μπορεί να αντισταθεί. Ετσι ο Καζαντζάκης που ανέλειε στις 18 του Φλεβάρη 1883, έδωσε μετά από μια φωτεινή πορεία σ' ένα νεφελώδες πολλές φορές στερέωμα, στις 26 του Οκτώβρη 1957, σε ηλικία 74 ετών. Τα χείλη του ψιθυρίζουν: «Νερό! Νερό!» δίνοντας έτσι αφορμή στο σύγχρονο λογοτεχνικό σεμινάριο Κωστή Φραγκούλη να πει:

Τα χείλη του διέψαξε ενόσω αν είχε δοκιμάσει, όλο του κόσμου τα νερά χωρίς να ξεδιψάσει. Ετσι, και οι μεγάλες πνευματικές φυσιογνωμίες, ανεξάρτητα από το ύψος του μεγάλειου τους, δεν μπορούν να λοξοδρομήσουν και ν' αλλάξουν την κοινή πορεία. Αν όμως ο θάνατος για τους πολλούς σημαίνει αφανισμό, για τους μεγάλους σημαίνει αθανασία, ομιλούσα σιγή. Στη δεύτερη κατηγορία χωρίς αμφιβολία ανήκουν οι δύο μεγάλοι βιγιάτορες της Κρήτης, ο Νίκος Καζαντζάκης και ο Ελευθέριος Βενιζέλος, που αναπαύονται στα δύο ψηλά της Κρήτης ανάγεια, περήφανα και τιμημένοι, για τη μεγάλη προσφορά τους στο Έθνος και τη γράμμα. Με τη φωνή της σιωπής τους απευθύνονται και οι δύο στον άνθρωπο, που τον διδάσκουν, τον καθοδηγούν και τον φρονιματίζουν. Λέγεται πολύ σωστά πως ο Καζαντζάκης «έκανε τη σάρκα ιδέα». Ο Βενιζέλος «έκανε την ιδέα σάρκα». Εκεί ψηλά λοιπόν στον προμαχώνα του Μαρτινέγκο στο Ηράκλειο, όπου η ιστορία έχει αφήσει το δικό της χρώμα, η Κρήτη δοκρυμμένη αλλά περήφανα, ανοίγει το σπλάχνο της για να προσφέρει την αιώνια φιλοξενία της σαν άλλη Ιθάκη, στο βασανισμένο ενάγων Οδυσσέα της. Στον τόπο αυτό έρχεται να εκπληρωθεί το

τελευταίο του χρέος, την τελευταία του στη ζωή. Να παραδώσει δηλαδή στο χάρο ένα τουβαλάκι κόκκαλα, και τα αποκαθίδια που άφησε πίσω της η μακρόχρονη εξαντλητική παρουσία του, στον ασυρρο χάρο του πνεύματός του.

Πολεμώντας και πέφτοντας στις απηλές του λόγου επάλξεις όπως έλεγε ο Νίκος Αιγαίος, εκφράζει την τελευταία του επιθυμία και λέει: «Θέλω να πεθάνω στην Κρήτη. Είναι η γη μου. Εκεί στο Κάστρο. Κι αν δεν προφτάσω να πεθάνω εκεί, εκεί ήθελα να με θάψουν. Το χώμα της Κρήτης έφτιαξε το αίμα μου. Αυτό θέλω να το πιει».

Στον αποκαίρειο εξόδιο λόγο του στο Μητροπολιτικό ναό του Αγίου Μηνά, στον οποίο απευθύνει και διαμορφώνει το περιγραφή της προσωπικότητας του Καζαντζάκη, ο σεμινάριος φιλόλογος Μενέλαος Παρλαμάς είπε:

Πολύπλοκος ως ο Οδυσσέας, Δίκαιος ως ο Αριστοτέλης, Απτός ως ο Φωκίων, Σοφός και παρεξηγημένος ως ο Σωκράτης.

Και είναι αλήθεια, ότι ο Καζαντζάκης ως άλλος Οδυσσέας, γίνεται ένας αγωνιζόμενος και ακούρατος ταξιδευτής, που μάχεται ακατάπαυστα μέσα στο χρόνο, χωρίς ελπίδα, χωρίς έλεος και χωρίς τέλος.

Μέσα στην Οδύσσειά του που κλείνονται όλες οι εσωτερικές η πορεία, η αγωνία, ο στοχασμός και η φιλοσοφική του σκέψη. Ο ομηρικός βεβαίως Οδυσσέας βρίσκεται κάποτε την Ιθάκη του, ενώ ο Οδυσσέας του Καζαντζάκη, δηλαδή ο ίδιος ο Καζαντζάκης, στο ενάγων και γεμάτο περιπέτειες και υφάλους ταξίδι του, αντικρίζει τελικά τον ασπρογέννη και απαράλλαχτο με τον εαυτό του θάνατο. Αφού εγκαλεί στη μνήμη του όλους όσους γνώρισε και τον επηρέασαν στην πορεία της ζωής του, δίνει με τη θριαμβευτική και θαρραλέα φωνή του το σημάδι του μοιραίου. «Όρα παιδί μου, και ηριμα φύσηξε του χάρου τ' αγέρκι».

Ο Δίκαιος Αριστοτέλης είχε ως αξίωμα του στη ζωή, ότι ο καλός πολίτης πρέπει να στηρίζεται μόνο στην ηθικότητα και τη δικαιοσύνη των πράξεων και των λόγων του. Η δόξα δεν αποκτάται από τη βία και τη δύναμη, αλλά βάση που στηρίζεται είναι η αρετή.

Απτός ως Φωκίων. Είπαγε μια σούπα, μια λίβρα πατάτες ή μια ρέγγα καπνιστή. Οι αποσκευές του: δέκα κιλά, για να κάνει το γύρο του κόσμου. Το διαμέρισμά του ένας κρῶββατος, όπως γράφεται στον πρόλογο του Τόντα Ράμμα. Ο Φωκίων που η τύχη και το τέλος του ήταν όμοια με του Σωκράτη, παίρνει τη θέση του στην ιστορία για την ολιγάρκεια και την έντιμη πενία του.

Τη σοφία του ως άλλος Σωκράτης την οφείλει στην ακατάπαυστη μελέτη και τα ταξίδια του. Επιστρατεύει το νου του, τα χέρια του και τα πόδια του για ολόκληρη τη ζωή του, δένοντας τα πεισματικά στο ζυγό της σκληρής δουλειάς. Για το λόγο αυτό, σ' ένα ευθύμο χαριτολόγημά του λέει, πως: «σαν θα πεθάνω, θα 'μαι σαν την κόβα, που η κοιλιά της είναι γεμάτη κορκοκύ από αγά που δεν πρόφτασε ν' αποτελειώσει». Άλλα και το κώνειο που ήπιε ο Σωκράτης δε στέρεψε. Απλά άλλαξε η μορφή και οι δόσεις του. Το 1954 ο Πάπας αναγράφει στον κατάλογο των απαγορευμένων βιβλίων το μυστήριο του Καζαντζάκη «Ο τελευταίος περσικός». Η Ελλαδική Εκκλησία επηρεασμένη προφανώς από την ενέργεια αυτή του Πάπα, κάποτε στην Δικαιοσύνη και ζητά την απόσυρση τριών έργων του. Η διαβολή και οι κακόβουλες παρεμβάσεις, τον αποκλείουν από την Ακαδημία Αθηνών, για δύο ψήφους το 1945.

Ο ίδιος ανθρώπινες αδυναμίες που εξακολουθούν να υποβόσκουν, του κλείνουν το δρόμο για την απονομή του βραβείου Νόμπελ το 1956. Δεν είναι τέλος λίγοι εκείνοι που τον περιβόλησαν και προσέβαλαν να του ανακόψουν τη λαμπρή δημογραφική πνευματική του πορεία.

Γύρω από τον Καζαντζάκη υπάρχουν δυο ερωτήματα, που είναι μετέωρα ακόμα και σήμερα. Αν δηλαδή τον έχει αφορίσει η Εκκλησία, κι αν ήταν η όλη κομμουνιστής όπως είχε κατηγορηθεί.

Η Εκκλησία της Ελλάδας στάθηκε επικριτική σε τρία από τα έργα του, αλλά δεν τον αφορίσε, όπως πιστεύεται ακόμα και σήμερα από μη ειδικούς. Επιπρόσθετα βέβαια από τους επικριτές του έργου του, αλλά δεν μπορούσε να παραγνωρίσει τη γνήσια ευρωπαϊκή διάνοηση, που μιλούσε συνεχώς για τον Καζαντζάκη και το φρουριακός μορφή πνευματικό του έργο.

Η Εκκλησία της Κρήτης στάθηκε στο ύψος των περιστάσεων. Ο τότε Μητροπολίτης Κρήτης αιδίμος Ευγένιος Παλλιδάκης πρόεπι της νεκρώσεως ακολουθίας. Οι πληροφορίες ότι η Εκκλησία της Κρήτης ήταν απόσπασμα κατά την ημέρα της κηδείας, δεν αποκόμουν την πραγματικότητα. Δεν έλειψαν βέβαια και οι παράταιρες φωνές, όπως η φωνή του τότε Αρχιεπίσκοπου Αυγουστίνου Καντινάκη, που έγραφε στη «Σπίθα». Είς την κηδεία παρέστη και ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης κ. Ευγένιος. Να ψάλλει ευχάς επικηδείους. Είς ποίον; Είς ένα αντίχριστον; Η Εκκλησία της Κρήτης εν τω πρόσωπώ του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου αυτής την ημέρα της κηδείας του Καζαντζάκη, έβωκεν εξετάσεις και εμπειρίστη, εν τη συνειδήσει του ορθοδόξου πληρώματος.

Για το αν ήταν κομμουνιστής ή όχι ο ίδιος λέει: Δεν ανήκα σε καμιά ιδεολογία, γι' αυτό μπορώ να βλέπω καθαρά. Τη ρωσική πραγματικότητα την αντιμετώπιζε με ρεαλισμό και καθαρό μάτι. Δεν δεχόταν, άκριτα και αβασανιστά τις μεγαλοστομίες της κομμουνιστικής ηγεσίας, ούτε τον έπειθον ενάντια εκφραζόμενες απόψεις. «Αυτός ήταν ο Καζαντζάκης γράφει ο Νικόλαος Πουλιόπουλος. Ένας μεγάλος ανθρωπιστής και γνήσιος Έλληνας. Κήρυκας της ελευθερίας και του ανθρώπου. Ενωθηκε πως ήταν όπως έγραφε ο Δραγούμης, ένας από τους πολλούς και περαστικούς, άρχοντες του ελπίτισμού, και πως θα 'πρεπε να περάσει και απ' αυτόν η Ελλάδα για να προχωρήσει. Αυτό πίστευε πως ήταν το χρέος και η ευθύνη του».

Ένα διεθνές πολιτιστικό σωματείο με την επωνυμία «Διεθνής Εταιρεία Φίλων Νίκου Καζαντζάκη» και έδρα τη Γενεύη, προωθεί με κάθε μέσο και ιδιαίτερα με μελέτες το έργο και τη σκέψη του μεγάλου συγγραφέα, ποιητή και φιλόσοφου. Εβροβήματα επιμέρους Συλλόγοι σ' αντίστοιχα κράτη σ' όλα τα μήκη και πλάτη της γης, λειτουργούν σήμερα και διαδίδουν το έργο του. Στο πνεύμα αυτό συστοιχίζονται και η μικρή προσωπική μου προσπάθεια με την έκδοση ενός εικονογραφημένου έργου με τον τίτλο «Νίκος Καζαντζάκης η μορφή και το έργο του», που μέσα απ' αυτό μπορεί ο αναγνώστης ν' ανείσει έστω μικρό τμήμα από την επιφάνεια του οικουμενικού του έργου.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΩΝ
αλληλεγγύη
ΥΠΑΡΧΕΙ
ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ
ΥΠΑΡΧΕΙ
ΕΛΠΙΔΑ
ΤΗΛ. ΕΠΙΚΟΙΝ. 2810226308 & 6974192595

ΡΑΔΙΟ ΤΑΞΙ
ΙΚΑΡΟΣ
ΤΗΛ. 2810.211212
Άμεση εξυπηρέτηση με σεβασμό στον πολίτη

ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΖΩΗΣ
ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΗ
SOS
ΕΩΣ 270 ΠΡΩΙ
2810.301.268-9
Για παιδιά με ειδικές ανάγκες και παιδιά σε κίνδυνο, από τους συλλόγους: ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗ ΖΩΗ & ΟΑΣΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Εκδρομή του Ορειβατικού Συλλόγου
Ο Ε.Ο.Σ. Ηρακλείου διοργανώνει την Κυριακή 25 Φεβρουαρίου εκδρομή Σπαθί.
Θα ξεκινήσουμε από το χωριό Αγ. Γεώργιος Λασιθίου και θα ανηφορίσουμε μέχρι την κορυφή Σπαθί(2.148μ) που είναι και η ψηλότερη του ορεινού συγκροτήματος της Δίκης Κατεβαίνοντας θα διασχίσουμε το οροπέδιο του Αιμνάκου για να καταλήξουμε ξανά στον Αγ. Γεώργιο.
Απαραίτητος χειμερινός εξοπλισμός και κάποια πείρα σε χειμερινές αναβάσεις.
Αρχηγός: Παπαδάκης Αντώνης, Όρες πορείας: 8, ώρα αναχώρησης: 7:30πμ την Κυριακή από το αρχαιολογικό μουσείο.
Πληροφορίες Τρίτη έως Πέμπτη 20.30 - 22.30 στα γραφεία του Συλλόγου μας Δικαιοσύνης 53, τηλ. 2810-227609.

ΝΥΚΤΕΡΙΝΗ ΓΡΑΜΜΗ
ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΗΣ ΣΥΜΠΑΡΑΣΤΑΣΗΣ 28210 45046
Δωρεάν ψυχολογική υποστήριξη μέσω τηλεφώνου
Κάθε νύχτα από 8.00 το βράδυ έως τις 8.00 το πρωί
Μια προσφορά του Θεοχαριδείου Ιδρύματος

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΜΕΛΩΝ ΓΥΝΑΙΚΕΙΩΝ ΣΩΜΑΤΕΙΩΝ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ
ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ Μην την αποσιωπείς
κάλεσε- χωρίς χρέωση - τη "ΓΡΑΜΜΗ ΕΛΠΙΔΑΣ" 800 11 16000
για να βοηθήσεις και να βοηγησεις από 9.00 το πρωί έως 9.00 το βράδυ